

**ВАЗОРАТИ МАОРИФ ВА ИЛМИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН
ДОНИШКАДАИ ОМУЗГОРИИ
ТОҶИКИСТОН ДАР ШАҲРИ ПАНЧАКЕНТ**

**ПАЁМИ ДОНИШКАДА
ТАФАККУРИ ТАЪРИХ
АНВОРИ ИЛМ**

№1,2, 3 - 2024

**ВЕСТНИК ИНСТИТУТА
ПОЗНАНИЕ ИСТОРИИ
СВЕТОЧ НАУКИ**

№1,2, 3 - 2024

**BULLETIN OF THE INSTITUTE
KNOWLEDGE OF HISTORY
LIGHT OF SCIENCE**

№1,2, 3 - 2024

Наشري махсус/Специальное издание/Special edition

**Панчакент-2024
[https:// Dotpanj.tj](https://Dotpanj.tj)**

**ВАЗОРАТИ МАОРИФ ВА ИЛМИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН
ДОНИШКАДАИ ОМУЗГОРИИ
ТОҶИКИСТОН ДАР ШАҲРИ ПАНҶАКЕНТ**

МАВОДИ

**АНҶУМАНИ ИЛМӢ-АМАЛИИ БАЙНАЛМИЛЛАЛИИ “ҲОНИШҲОИ VI – УМИ
АРТУЧ” БАҲШИДА БА “МАСОИЛИ МУБРАМИ ИЛМӢОИ ПЕДАГОГӢ,
ИҶТИМОӢ-ГУМАНИТАРӢ ВА ФАНҲОИ ДАҚИҚ ДАР ЗАМОНИ МУОСИР”, 4-6
ИЮЛИ СОЛИ 2024 ДАР ДОНИШКАДАИ ОМУЗГОРИИ ТОҶИКИСТОН ДАР
ШАҲРИ ПАНҶАКЕНТ**

МАТЕРИАЛЫ

**НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКОЙ МЕЖДУНАРОДНОЙ КОНФЕРЕНЦИИ “VI – Е
АРТУЧЕВСКИЕ ЧТЕНИЯ”, ПОСВЯЩЕННОЙ «АКТУАЛЬНЫМ ВОПРОСАМ
ФИЛОЛОГИЧЕСКИХ, СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНЫХ И ЕСТЕСТВЕННЫХ
НАУК В СОВРЕМЕННОЕ ВРЕМЯ», 4-6 ИЮЛЯ 2024 ГОДА В ТАДЖИКСКОМ
ПЕДАГОГИЧЕСКОМ ИНСТИТУТЕ В ГОРОДЕ ПЕНДЖИКЕНТ**

MATERIALS

**SCIENTIFIC AND PRACTICAL INTERNATIONAL CONFERENCE “VI - S ARTUCHS
READINGS”, DEDICATED TO “ACTUAL ISSUES OF PHILOLOGICAL, SOCIAL,
HUMANITARIAN AND NATURAL SCIENCES IN MODERN TIMES”, JULY 4-6, 2024
AT THE TAJIK PEDAGOGICAL INSTITUTE IN THE
CITY OF PENJIKENT**

ПАНҶАКЕНТ - 2024

МУАССИС:

Донишкадаи омӯзгорӣ

Тоҷикистон дар ш.Панҷакент

МАВОДИ Анҷумани илмӣ-амалии байналмиллалии “Хониҳои VI – ӯми Артуҷ” бахшида ба “Масоили мубрами илмҳои педагогӣ, иҷтимоӣ-гуманитарӣ ва ҷаҳонӣ дақиқ дар замонҳои муосир”, 4-6 июли соли 2024 дар Донишкадаи омӯзгорӣ Тоҷикистон дар шаҳри Панҷакент. Ҷилди II. - 758 с.

МАТЕРИАЛЫ Научно-практической международной конференции “VI – е Артучевские чтения”, посвященной «Актуальным вопросам филологических, социально-гуманитарных и естественных наук в современное время», 4-6 июля 2024 года в Таджикском педагогическом институте в городе Пенджикент. Том II. - 758 с.

MATERIALS Scientific and practical international conference “VI - s Artuchs Readings”, dedicated to “Actual Issues of Philological, Social, Humanitarian and Natural Sciences in modern times”, July 4-6, 2024 at the Tajik Pedagogical Institute in the city of Penjikent. Vol. I II. - 758 s.

Баъзе фикр ва хулосаҳои дар маҷалла омада бо нуқтаи назари таҳририят созгор наомаданаши мумкин аст. Барои дурустии иқтибос, ҳавола, пайнавиштҳои дараҷаи илмӣ, услуб ва баёни мақолаҳо муаллифҳо масъуланд.

Мнение редколлегии не всегда совпадает с мнением авторов. За достоверность цитат и ссылок, научный уровень, стилистику статей ответственны авторы.

The opinion of the editorial board does not always coincide with the opinion of the authors. The authors are responsible for the reliability of citations and references, the scientific level, and the style of the articles.

Дар вазорати фарҳанги Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 10.04.2023 ба қайд гирифта шудааст (№1283/МҚ-97, №284/МҚ-97, №285/МҚ-97)

Сармуҳаррир:

Ансорӣ Муаззамхон, профессор

Муҳаррири масъул:

Воҳидов Шодмон, д.и.т., профессор

Котиби масъул:

Шарифова Гулпарӣ, н.и.ф, дотсент

Манзил:

735500, Ҷумҳурии Тоҷикистон, вилояти Суғд, ш.Панҷакент, хиёбони Рӯдакӣ – 106. t-mail: ramir555@inbox.ru

Ҳайати таҳрирӣ/Редакционная коллегия:

Аминов Б. д.ф.т., профессор (Ўзбекистон)

Аханов Б.Ф. к.п.н. дотсент (Қазоқистон),

Ғаффоров Ш.С. д.ф.т., профессор (Ўзбекистон)

Ғойибов Б.С. д.ф.т., профессор (Ўзбекистон)

Джумаев М.И.н.ф.пед., профессор

(Ўзбекистон)

Иноятов С.И. д.ф.т., профессор (Ўзбекистон)

Исакова М.С. д.ф.т., профессор (Ўзбекистон)

Бадриддинов С. н.и.т. дотсент (Ўзбекистон)

Қобулов Э.О., д.ф.т., профессор (Ўзбекистон)

Қурбонов Ш. Ф. н.и.бостон. (Тоҷикистон)

Лурье П.Б. д.ф.ф. (Россия)

Мирзаев Н. М. д.ф.т., профессор (Ўзбекистон)

Мирзоюнус М.М.д.ф.ф., профессор

(Тоҷикистон)

Муминов А.Қ. т.ф.д.профессор (Туркия)

Мухамедова Д.Ғ. д.ф.равон.профессор

(Ўзбекистон)

Набиев В. д.ф.т., профессор (Тоҷикистон)

Наҷмиддинов Ф.Н. д.ф.и. дотсент (Тоҷикистон)

Наққош И. Нависанда ва шоир (Тоҷикистон)

Нормуродова Г.Б. д.ф.т., профессор

(Ўзбекистон)

Боқӣ Набичон, нависанда (Ўзбекистон)

Расулов А.И. д.ф.равон.профессор

(Ўзбекистон)

Раҳимов Н. д.ф.т., профессор (Тоҷикистон)

Резван Е. д.ф.т.профессор. (Россия)

Саидов И.М. д.ф.т.профессор (Ўзбекистон)

Сафаров Н.С. д.ф.равон.профессор

(Ўзбекистон)

Сафаров Т. Т.ф.н.дотсент (Ўзбекистон)

Турсунов С.Н. д.ф.т., профессор (Ўзбекистон)

Ҳайитов Ш.А. д.ф.т., профессор (Ўзбекистон)

Ҳолиқова Р.Э. д.ф.т., профессор (Ўзбекистон)

Ҳолиқулов Т. д.ф.т., профессор (Ўзбекистон)

Шамсиев Ҷ.Б. д.ф.равон.профессор

(Ўзбекистон)

Шанкар М. (Исроил)

Шодиева Ш. PhD аз ҷанни таърих.

(Ўзбекистон)

Эргашев Б.Э. д.ф.т. профессор (Ўзбекистон)

Эргашев Ж.Ю. PhD аз ҷанни таърих.

(Ўзбекистон)

Эркинов А. С. д.ф.ф., профессор (Ўзбекистон)

Эрназаров Ф.Н.д.ф.т. профессор (Ўзбекистон)

Эшов Б.Дж, д.ф.т., профессор (Ўзбекистон)

Эшонқулов И. н.ф.ф., дотсент (Ўзбекистон)

Шарифзода Мирзоҳамдам, рӯзноманигор,

нависанда (Тоҷикистон)

Нашри маҳсус

Специальный выпуск

Special edition

людям, обществу, государству, 7. Обсуждение вопроса о значении духовно-нравственного воспитания в современном образовательном пространстве. Может ли воспитание не быть духовно-нравственным? Какое место, на ваш взгляд, должно занимать духовно-нравственное воспитание в современном образовании? Значимым элементом дискуссии может стать обсуждение традиционных ценностей со стороны их содержания и их личной значимости для участников обсуждения. В такой век воспитание должно быть направлено на то, чтобы не только передавать знания, но и оттачивать совесть так, чтобы человеку хватило чуткости расслышать требование, содержащееся в каждой отдельной ситуации».

Состояние духовности и культуры современного человечества вызывает Стратегия развития на 2022-2026 годы, которая была объявлена отражением этой сильной воли, появилась в результате всесторонних опросов населения, проведенных для определения потребностей людей. Таким образом, можно утверждать, что заданный курс на будущее страны наметил лично народ Узбекистана.

Литература:

1. Безрукова В.С. Основы духовной культуры (энциклопедический словарь педагога), 2000 г.

2. https://koiro.edu.ru/centers/uchebno-metodicheskiy-tsentr-dukhovno-nravstvennogo-vospitaniya-i-obrazovaniya/metodicheskaya-kopilka/dukhovno-nravstvennue_discipliny/Metodicheskoe%20posobie%20Sokolovoy.pdf

3. <http://psychology.net.ru/dictionaries/psy.html?word=279>

4. <http://didacts.ru/dictionary/1010/word/duhovnost>

Sultonova K.Q.
tadqiqotchi

BUXORO AMIRLIGIDA ELCHILARNI QABUL QILISH MAROSIMI

Annotatsiya: Buxoro amirligining davlat boshqaruvi rasmiy jarayonlarida o'ziga xos an'analar mavjud bo'lib, bu holat diplomatik munosabatlar, xususan, rasmiy qabullarda ham saqlanib qolgan edi. Mazkur maqolada mang'itlar sulolasi hukmdorlarining diplomatic munosabatlarda sarou-qabul marosimlari haqida so'z boradi.

Kalit so'zlar: Shig'ovul, qabul marosimi, maktub, sovg'alar, kuzatuv.

Buxoro amirligining diplomatik munosabatlarida saroy-qabul marosimlari alohida o'rin tutgan. Amirlikda yuqori toifali mehmonlar, elchilarni qabul qilish bilan bog'liq masalalar alohida taomillar asosida olib borilgan bo'lib, dastlab, devonbegi, qushbegi, shig'ovul, yasovul kabi mansabdorlar ushbu marosimlarga javobgar bo'lgan bo'lsa, keyinchalik to'laligicha shig'ovul nazoratiga o'tdi.

V.Bartold mang'itlarning beklarni, urug' va ulus oqsoqollarini qabul qilish qoidasi va odatlari, shuningdek elchilarni qabul qilish tartiblari haqida ma'lumot berib o'tadi. Unga ko'ra, marosimda eng avvalo shig'ovul oldinga chiqib, amirga elchi jo'natgan davlatning iltimoslari va sovg'alari haqida ma'lumot beradi. So'ngra, bir necha qadam ortga chekinadi va elchining yorlig'i, takliflari va maktubini uzatishni boshlaydi. Agar elchi taniqli davlatdan kelgan bo'lsa, amaldorlardan ikki nafari, masalan, parvonachi, to'qsoba yoki boshqalar elchining ikki yoniga yaqin kelib, uni hukmdor o'tirgan taxtning poyiga olib boradi. "Allohning soyasi, hukmdorning qo'li elchining omadli yelkasiga tekkach", uni xuddi avvalgidek o'rab olib, oldingi joyiga olib kelib qo'yishadi. Shundan so'ng, amir elchiga o'ng

yoki chap tarafga o'tirish haqida ko'rsatma beradi. Elchi ko'rsatilgan joyga o'tirib, undan biror narsa so'ralmaguncha gapirmaydi. Shu tarzda elchi o'zining qaysi tabaqa qatoriga kirishi, taxtning qarshisida uzoqda o'tiradimi yoki amirning saxiylik dasturxonini yozilgan vaqtda ziyofat tugaguncha u uchun tayyorlangan saroydan tashqaridagi dasturxonda o'tiradimi, aniq bilmaydi¹.

G.Meyendorfning bergan ma'lumotlariga qaraganda, rus missiyasining Buxoro amiri tomonidan rasmiy ravishda qabul qilinishi to'g'risida amirning vakili bilan missiya boshlig'i A.F.Negri o'rtasida olib borilgan muzokaralar 36 soat davom etgan edi². Chunki qabul marosimini tashkil qilish masalasiga doir muzokaralar bir kun oldin amirlik vakili Ozodxon bilan uchrashuvda elchilik qo'nim topgan, qushbegiga tegishli, shahardan 2 verst uzoqlikda joylashgan Bozorchi qasrida boshlangan edi. Muzokaraning ikkinchi kuni elchi qabul marosimida istisno tariqasida o'z imperatorining yorlig'ini amirga topshiriyotgan vaqtda o'tirgan holda gapirish sharti bilan qabulga rozilik bildiradi³.

Bu muzokaralar davomida rus elchisi ikki davlat o'rtasidagi o'zaro munosabatlarning buzilmasligiga harakat qilib, missiya oldiga qo'yilgan vazifalarning keyinchalik muvaffaqiyatli bajarilishi maqsadini ko'zlab, qabul marosimi Buxoro vakilining taklifi bo'yicha olib borilishiga rozilik bildirgan edi. Ammo muzokara davomida rus elchisi, yuqorida qayd etilganidek, buxoroliklarning qisman yon berishlariga erishdi, jumladan qabul marosimi vaqtida Buxoro amiri bilan muzokarani rus elchisiga o'tirib olib borishga ruxsat etilgan edi⁴.

Budrin Buxoroda rus elchiligidan qabul qilinishi va qabul qilish marosimidagi tantanalar to'g'risida ham juda qimmatli ma'lumotlar keltiradi. Masalan, rus missiyasining Buxoro shahriga kirib kelishi va uning Buxoro amiri tomonidan qabul qilinishini u quyidagicha tasvirlaydi: «20-kuni ertalab soat 10 da Buxoroga tantanali kirish tayin qilingan edi. Eng oldinda saf tortgan holda piyoda askarlar, so'ngra otliq askarlar, ularning orqasidan 8 kishi katta-katta la'lilarda har xil sovg'alar olib borar edilar. Bular: ikki dona suvsar po'stini, ajoyib qilib ishlangan bir nechta qilich, grafinlar, piyolalar, chilimlar, oyna va boshqalardan iborat bo'lib, ularning soni 30 mingga yetar edi. Tantanali yurishning orqa qismida mulozimlar hamrohligida janob elchi va ularning oldida qimmatbaho jiloli to'n kiygan ikki kishi kuzatib borar edi. Shu tarzda tor ko'chalardan Buxoroga kirib borildi. Saroy oldiga yetib kelinganda, elchiga hadya va mulozimlari bilan hamda otryad komandiriga 30 ta piyoda askari bilan kirishga ruxsat etildi. Qolgan harbiy qismlar esa saroy oldida qoldirildi. Saroy ichiga kiraverishda turli yo'lakar, eshiklar va xonalar orqali juda o'ng'aysizliklar bilan, nihoyat, bir xonaga yetib borildi. U yerda katta yostiqlardan yasab, gilamlar va shollar bilan qoplangan hashamatli taxtning ustida atrofida bir qancha o'zining amaldorlari bilan amir o'tirar edi. Xonaga kirishimiz bilan uning amaldorlari sovg'alarni oldilar. Elchi o'z mulozimlari bilan xonaga kirgach, fors tilida tabrik nutqi so'zladi. So'ngra, yorliqni vazirga berdi. U esa amirga uzatdi. Amir uni yoqimli tabassum bilan ovozi chiqarib o'qidi. Keyin elchi bilan fors tilida suhbatlashib, bir necha askarlarning kirishini talab qildi. Ular kirishi bilanoq, amir qattiq kulib yubordi. Unga chest bergan vaqtlarida, «yaxshi» dedi. Shu bilan marosim tugadi. Elchi o'z mulozimlari bilan shaharda, unga ajratilgan eng yaxshi xonalardan birida qoldi. Otliq harbiylar esa Bozorchi qishlog'iga qaytib ketdi...»⁵.

Budrinning Buxoroda rus elchiligidan qabul qilinishi to'g'risida bergan ma'lumotlarida qo'shbegining rus hukumati tomonidan yuborilgan yorliqni elchidan olib, amirga uzatishi va

¹ Бартольд В.В. Церемониал при дворе узбекских ханов в XVII веке // Сборник в честь семидесятилетия Григория Николаевича Потанина. – СПб: В.Ф. Киришаума (отд-ние), 1909 (Записки Русского географического общества: по Отделению этнографии / ред. д. чл. А.Д.Руднев. – Т. 34). – С. 307-308.

² Мейендорф Е.К. Путешествие из Оренбурга в Бухару. Предисл. Н.А. Халфина. – М.: Главная редакция восточной литературы издательства Наука, 1975. – С. 83.

³ Будрин. Русские в Бухаре в 1820 г. (Записки очевидца) // Справочная книжка Оренбургского края на 1871 год. – Оренбург: Изд. Оренбургского Губернского Статистического комитета, 1871. – С. 16.

⁴ Будрин. Русские в Бухаре в 1820 г. ... – С. 16.

⁵ Будрин. Русские в Бухаре в 1820 г. ... – С. 16-17

uni amirning o'zi ochib o'qishi juda qiziqarli bo'lib, bu davlatlar o'rtasidagi diplomatik munosabatlar qadimdan katta ahamiyatga ega ekanligidan dalolatdir. Chunki avvalgi asrlarda Buxoroda xorijiy davlatlarning elchilaridan xatni shig'ovul olib amirga, amir esa o'z navbvtida «munshiga» (kotibga) uzatar edi. Rus hukumati tomonidan yuborilgan yorliqni amirning shaxsan o'zi ochib o'qishi Buxoroning Rossiya bilan munosabatlari iliqligidan va amirning Rossiyadan olib kelingan xabarlariga shaxsan qiziqishidan darak beradi.

Amirning sovg'asini olib kelgan mulozimlarga, buxoroliklar an'anasiga ko'ra, olib kelingan sovg'aning o'ndan biri miqdorida pul berilgan¹.

Buxoro amiri bo'lgan Nasrullo haqida rus elchilari o'z xotiralarida iliq so'zlar bilan eslashgan. “Amir Nasrullo Bahodirxon Osiyo hukmdorlariga xos bo'lgan barcha xususiyatlarni o'zida mujassam etib, nozik aql sohibi edi, – deb yozadi N.Zalesov, Amir Nasrulloni ta'riflaganda, shuningdek – u mulohazali, g'ururli inson bo'lib, zarur hollarda vaziyatga qarab moslasha oladigan, hattoki, mohir yevropa diplomatlarining yolg'onlariga ham kamtarlik bilan javob qaytara oladigan shaxs edi”².

1841 yilning 3 avgustida Rossiyaning K. Butenev boshchiligidagi missiyasi Qizilqumni kesib o'tib, Qoraota qudug'iga yetib keladi. Bu yerda ularni Mirzo Fuzayil kutib oladi. Buxoro shahriga 15 verst yetmasdan boshqa bir amaldor, shaharga yaqin qolganda esa, qalmiqlar amiri, yuqori darajali mahalliy amaldorlardan biri kutib olib, amir hozirning o'zidayoq elchilarni qabul qilishini ma'lum qiladi. 5 avgust kuni Buxoroga yaqin qolganlarida, ularni qo'shbegi bilan noib Abdusamad kutib olib, missiya boshlig'i va uning a'zolaridan to'rt kishiga ot ustida saroyga kirib borishga ruxsat etilganligini bayon qiladi³. Saroyga otdan tushmasdan kirish huquqi faqatgina qo'shbegiga berilar edi⁴. Missiya a'zosi A.Lemanning qayd etishicha, hatto ruslarga bo'lgan hurmat yuzasidan ularning saroyga qurol bilan kirishlariga ijozat beriladi⁵. Amirning ruxsati bilan rus elchisi Buxoro amaldorlari qatori oldidan o'tib katta zalga egilgan holda kiradi. U yerda amir boshida oq salla va egnida ham oq to'nda o'tirgan edi. Elchi egilgan holda amir bilan salomlashgach, amir qo'shbegiga elchining qo'lidan imperatorning yorlig'ini olish haqida buyruq beradi. Shundan so'ng qisqa tilovat qilinib, elchiga ruxsat beriladi. Rasmiy qabul marosimi shu tarzda soat to'rtida tugaydi⁶.

Yoki yana bir ingliz zobiti, mayor Jozef Vulf Amir Nasrulloning qabuliga kirish tartibini quyidagicha ta'riflaydi: “Amir hazratlarining oldiga kirishdan avval bir mulozim kelib, siz Janobi oliylariga salomga kirishga tayyormisiz, deb so'radi. Chunki Stoddart bunga rozi bo'lmasdan, qilichini qinidan sug'urib, o'limga hukm qilingan edi. Men mulozimdan “salom nimadan iborat” deb so'radim. U esa siz amir hazratlarining huzuriga qo'yilasiz, u bolaxonadon sizga qaraydi, shig'ovul yelkangizdan ushlab turadi, uch marta ta'zim qilib har safar “Allohi Akbar, amirimizga sharaflar” deb aytasiz dedi. Mendan shunga tayyormisiz deb so'radi. Kerak bo'lsa o'ttiz uch marta takrorlashga ham tayyorman, dedim. Biz darvozadan kirib, tosh o'rindiqqa o'tirdik. Bir necha daqiqadan keyin nomalarimizni taqdim etishga ruxsat berildi. Bu maktublar Usmonli sultonining menga bergan ikki maktubi, Eron shohi Muhammadshohning maktubi, Istanbul shayxulislomining Buxoro qozikaloniga jo'natgan xatlari edi”⁷.

¹ Будрин. Русские в Бухаре в 1820 г. ... – С. 21.

² Залесов Н. Очерк дипломатических сношений России с Бухарою с 1836 по 1843. годъ. // Военный Сборник. – Т.27. 1862. – С. 20.

³ Lehmann Alexander. Reise nach Buchara und Samarkand in 1841 und 1842: nach den hinterlassenen Schriften desselben bearbeitet und mit Anmerkungen versehen / von G. v. Helmersen; nebst einem zoologischen Anhang von J.F. Brandt. – St. Petersburg: K. Akademie der Wissenschaften, etc. etc., 1852. – P. 8-9, 67-69.

⁴ Залесов Н. Очерк дипломатических сношений России с Бухарою с 1836 по 1843. годъ. // Военный Сборник. – Т.27. 1862. – С. 23.

⁵ Lehmann Alexander. Reise nach Buchara und Samarkand in 1841 und 1842. ... – P. 69.

⁶ Залесов Н. Очерк дипломатических сношений России с Бухарою с 1836 по 1843. годъ. // Военный Сборник. – Т.27. 1862. – С. 23.

⁷ Wolff Joseph. Narrative of a mission to Bokhara in the years 1843-1845. ... – P.189

Maktublar uzatilgach, Jozef Vulfni olib ketishadi. Amir Nasrullo saroy bolaxonasidan turib unga qaraydi. Padra amir bilan bo'lgan uchrashuvni ta'riflar ekan, quyidagilarni qayd etadi: “Olisda minglab odamlarning ko'zi meni odobga bo'ysunadimi-yo'qmi deb kuzatib turardi. Shig'ovul mening yelkamdan ushlab olganda men nafaqat uch marta, balkim qayta-qayta ta'zimlar qildim va olampanohga omonlik deb hayqirdim. Buni ko'rib amir yetar degan ma'noda kulib qo'ydi. Amirning bo'yi taxminan besh fut, olti dyuym, novcha, ko'zlari qora, yuz mushaklari tirishgan, ovozi unchalik kuchli emas, lekin nutq ohangi tez, tabassumi chiroyli. Uning kiyimlari oddiy, ortiqcha dabdaba va bezaksiz edi”¹.

Xulosa qilib aytganda, amirlikda oliy darajadagi rasmiy qabul marosimlarida yaso qoidalarining o'ng qo'l va chap qo'l kabi ba'zi jihatlari saqlanib qolgan. Mazkur jarayonlarni tashkil etishda shig'ovul mansabi asosiy ishlarga mas'ul bo'lib, u asrlar davomida saqlanib qolgan urf-odatlardan chetga chiqmaganligini ta'kidlash lozim. Albatta, rasmiy qabullarda amirning mavqeyi yuqori bo'lib, marosimlarda uning kayfiyati, fe'l-atvori muhim rol o'ynagan.

Янгибоева Дилноза Ўктамовна

**Термиз давлат университети “Ўзбекистон тарихи ва манбашунослик”
кафедраси доценти в.б., тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD),
(91)236 36 52, yangibaeva11078@mail.ru**

БУХОРО ТАРАҚҚИЙПАРВАРЛИК ХАРАКАТИ ШАКЛЛАНИШИДА АҲМАД ДОНИШ ВА ШАРИФЖОН МАҲДУМ САДРИ ЗИЁНИНГ ТУТГАН ЎРНИ

Аннотация: Мазкур мақолада XIX аср охири – XX аср бошларида Бухорода тараққийпарварлик ҳаракатининг пайдо бўлиши ва шаклланишида муҳим ўрин тутган зиёлилар ҳақида сўз боради. Муаллиф томонидан Аҳмад Дониш ва Шарифжон маҳдум Садри Зиё хонадонларида ташкил этилган маърифатпарварлик давралари илмий, адабий муҳит вакилларининг ижоди ва сиёсий дунёқарашига маълум даражада таъсир кўрсатганлиги таҳлил этилган.

Калит сўзлар: Ғоя, маърифатпарварлик давралари, “Наводир ул-вақоеъ”, Мирзо Абдулвоҳид Бурҳонов - Мунзим, Садриддин Айний.

XIX аср охири - XX аср бошларидаги мураккаб иқтисодий-сиёсий вазиятга қарамадан Бухоро амирлигида илмий, адабий муҳит ривожланди, тараққий этди. Бу даврда Аҳмад Дониш, Қори Раҳматуллоҳ Возех, Шамсиддин Шохин, Абдуқодирхўжа Савдо, Мирзо Абдулазим Сомий, Ҳайит Саҳбо, Шарифжон Садри Зиё каби кўплаб маърифатпарварлар яшаб, ижод қилди. Улар ўз ижодларида жамиятдаги ижтимоий иллатларни, амиру амалдорларнинг адолатсизликларини кескин танқид қилганлар.

Кўпқиррали ижодкор Аҳмад Дониш (1827-1897) нинг илмий мероси таъсирида XIX аср охири - XX аср бошларида Бухоро зиёлилари уйғондилар ва унинг маърифатпарварлик ғояларини давом эттирдилар. Аҳмад Дониш ва унинг издошлари Бухоро амирлиги аҳолисининг ҳаётини яхшилаш учун мамлакат иқтисодиёти ва маданиятини юксалтириш, илм-фанни ривожлантириш, таълим тизимини ислоҳ қилиш, фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини таъминлаш ташаббуси билан чиқдилар ҳамда ислохотларнинг бирдан бир йўли бу – илм-маърифатни халқ ўртасида тарғиб қилиш ғоясини илгари сурдилар. XIX асрнинг 50-60 йилларидаёқ Аҳмад Дониш Бухоро мактаб

¹ Wolff Joseph. Narrative op a mission to Bokhara in the years 1843-1845. ... – P.192.

МУНДАРИЧА/ОГЛАВЛЕНИЕ/ TABLE OF CONTENTS

1.	ЧИЛДИ 2		
2.	Мирмаксудов М.	МУЛЛА АБДУЛМАЖИДНИНГ САЁХАТНОМАСИДА ҚЎҚОН ХОНЛИГИДАГИ АЙРИМ ЖАРАЁНЛАРНИНГ ЁРИТИЛИШИ	3
3.	Мулкамонов Х.	МУСТАҚИЛЛИК ЙИЛЛАРИДА СУРХОНДАРЁ ВИЛОЯТИ ОЛИЙ ТАЪЛИМ МУАССАСАЛАРИДА МАЪНАВИЙ ВА МАЪРИФИЙ ТАДБИРЛАРНИНГ АҲАМИЯТИ	8
4.	Murtazova S. B. Ashurov N.	AMIR TEMUR AND HIS WORLDLINESS GENIUS	13
5.	Мусакулов К. Т.	ТЕХНОЛОГИЯ ПӘНІН ОҚЫТУДЫҢ ҒЫЛЫМИ-ТЕОРИЯЛЫҚ ӘДІСТЕРІ	16
6.	Мустафакулов А. А. Саттаров С.А.	ШАРҚ МАМЛАКАТЛАРИНИНГ БУЮК АЛЛОМАЛАРИ	19
7.	Наботов Ф.С.	НЕКОТОРЫЕ ПРИЧИНЫ ВНЕШНЕЙ ТРУДОВОЙ МИГРАЦИИ В ТАДЖИКИСТАНЕ	23
8.	Назаров Н.	ФОЛЬКЛОР КАК ОТРАЖЕНИЕ КРЕАТИВНОСТИ	29
9.	Назаров О. М.	АНАЛИЗ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ ПРОЦЕССОВ В УЗБЕКИСТАНЕ КОНЦЕ 80-Х ГОДОВ XX ВЕКА	33
10.	Nazarova D. T.	O‘ZBEKISTON-CHEXIYA XALQARO ARXEOLOGIK EKSPEDITSIYASINING BOYSUN TUMANIDA OLIV BORILGAN ARXEOLOGIK TADQIQOTLARI	38
11.	Нарзиева М. А.	ЧАМЪИЯТИ ХОЧАГИИ КИШЛОКИ ТУРКИСТОН	41
12.	Насибуллина Н.Ш. Ахметова А.И. Бабаджанов Д.К.	К ВОПРОСУ ИЗУЧЕНИЯ ФРАГМЕНТАРНО СОХРАНИВШИХСЯ ПАМЯТНИКОВ (НА ПРИМЕРЕ ЭПИТАФИИ XIX В. Г. ТАШКЕНТА)	45
13.	Nasullayeva Y. N.	THE ROLE OF CREATIVE IDEAS IN THE INNOVATIVE DEVELOPMENT OF INDUSTRIAL ENTERPRISES	51
14.	Нафиддинова Х. Р.	НИКОҲ ВА У БИЛАН БОҒЛИҚ МАРОСИМЛАР	56
15.	Наҷмиддинзода Т.А. Ҳочиев К. М.	ЭМОМАЛӢ РАҲМОН – БУНӢДГУЗОРИ ДИПЛОМАТИЯИ ОБ ДАР ҶАҲОН	61
16.	Ne'matova H.	SAFARNOMALARDA DAVR RUHIYATINING AKS ETISHI	65
17.	Ne'matova D. D.	SPORT BAYRAMLARINI TASHKIL QILISH VA O‘TKAZISHNING XUSUSIYATLARI	68
18.	Normo‘minov Sh. T.	DIALEKTLARNING JAMIYATDAGI FUNKSIONAL-SEMANTIK JIHATLARI	72
19.	Нормуродов Д. Холова Наргис	О САМАРКАНДСКИХ МОНЕТАХ ИЗ КЛАДА XV – НАЧ. XVI ВЕКА, НАЙДЕННОГО В МАХАЛЛЕ «ЯНГИ САНГАНАК»	77
20.	Норов Шухрат С.	ФАЪОЛИЯТИ ТАШКИЛОТҲОИ ҶАВОНОН ДАР СИСТЕМАИ МАОРИФ ДАР МИСОЛИ ОАЗИСИ ЗАРАФШОН: ТАҲЛИЛИ ТАЪРИХИИ СОЛҲОИ 2001-2021	84
21.	Норова К. Ю. Норова Х. Ю.	РОЛЬ ИНТЕРАКТИВНЫХ МЕТОДОВ В УПРАВЛЕНИИ ДИДАКТИЧЕСКИМ	89

		ПРОЦЕССОМ В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ	
22.	Nosirova S. Sh.	XALQ OG‘ZAKI IJODIYOTIDA FENOLOGIK BILIMLAR	92
23.	Нуралӣ Н.	ИСТИҚЛОЛИ МИЛЛӢ ВА МАРҲИЛАИ НАВИ БЕДИЛШИНОСӢ ДАР ТОҶИКИСТОН	96
24.	Олимов Ш. Ш. Самиева Ш. Х.	НОВОЕ МИРОВОЗЗРЕНИЕ И КРЕАТИВНОСТЬ - ВАЖНЫЙ ФАКТОР РАЗВИТИЯ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО КАПИТАЛА	100
25.	Рӯзопов А. В.	YANGI O‘ZBEKISTONNING IQTISODIY RIVOJLANISH TARIXIDA TOG‘-KON METALLURGIYA SANOATI	104
26.	Равшанова Г. Р.	СОВРЕМЕННЫЕ ВИДЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ КОНКУРЕНТНЫХ СТРАТЕГИЙ НА РЫНКЕ РЕМЕСЛЕННОЙ ПРОДУКЦИИ	108
27.	Ражабов Қ.	МАТЧОДА ҚИЗИЛ АРМИЯ БОСҚИНИГА ҚАРШИ КУРАШ ҲАМДА СОВЕТ ҲОКИМИЯТИНИНГ ҚАРОР ТОПИШИ	111
28.	Разакова М. Т.	ТЕХНОЛОГИИ РАЗВИТИЯ ТВОРЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ У СТУДЕНТОВ	122
29.	Раззаков А.	САРАЗМ ОДИН ИЗ ЦЕНТРОВ ВОЗНИКНОВЕНИЯ И РАЗВИТИЯ АРИЙСКОЙ ЦИВИЛИЗАЦИИ	125
30.	Rasulova S. Ch.	TURON XALQLARI TARIXSHUNOSLIGIDA TRANSFORMATION JARAYONLARNING ORGANILISHI	129
31.	Рахимджанова Н. Қ.	МУСТАМЛАКА ТУРКИСТОН ҚОЗИХОНАЛАРИДА ИШ ЮРИТИШ ТАРТИБИ	136
32.	Рахимов Б. Э.	ТУРКИСТОН ГЕНЕРАЛ-ГУБЕРНАТОРЛИГИДАГИ ХОРИЖИЙ ФИРМАЛАР ФАОЛИЯТИДАН	142
33.	Рахмонова Р.П.	КАЛЕНДАРНЫЕ НАРОДНЫЕ ПРАЗДНИКИ И ОБРЯДЫ РУССКОГО НАРОДА	146
34.	Рахматуллаев М. А.	СРЕДНЕАЗИАТСКАЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ СЕТЬ В ЭПОХУ ЦИФРОВОЙ ТАРАНСФОРМАЦИИ	151
35.	Рахматуллаев Ш.М.	ЭТАПЫ И ОСНОВНЫЕ ТРЕНДЫ В ЭКОНОМИЧЕСКОМ СОТРУДНИЧЕСТВЕ УЗБЕКИСТАНА И ТАДЖИКИСТАНА	155
36.	Рахмонова М. Т.	АҲМАД ДОНИШНИНГ ФАРЗАНДЛАРИГА ВАСИЯТИ ВА КАСБ - ҲУНАР ХУСУСИДА (“Наводир ул-вақоеъ” асари асосида)	162
37.	Раҳимова М. Ҳомидова Н.	ЗАРБУЛМАСАЛУ МАҚОЛ - САРЧАШМАИ ҒАНОВАТИ НУТҚ	167
38.	Раҳматов Б. Б. Юсупов F.F.	ТАШАКУЛҒИИ СТРАТЕГИЯИ МАРКЕТИНГӢ ДАР ТАҲҚИҚИ РАҚИБОН ВА ХАРИДОРОН	171
39.	Рифъат Абдулло Сулаймон Ҳусейн	ОСОРИ МАШОҲИР ОЛИМОН ВА ШОИРОНИ МОВАРОИ РӢД АЗ САМАРҚАНД ВА БУХОРО ДАР КИТОБХОНАИ МИЛЛИИ МИСР	177
40.	Рузматова Ш. А.	ҚЎҚОН ХОНЛИГИДАГИ ҚИПЧОҚ АҲОЛИ ТАРИХИЙ МАНБА ВА АДАБИЁТЛАРДА	190
41.	Сабурова С.	X-XV АСРЛАРДА ХОРАЗМНИНГ МАРКАЗИЙ ОСИЁДА САВДО-СОТИҚНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА ТУТГАН ӢРНИ	194
42.	Садбарги Исо	АЗ ТАЪРИХИ МУҲОЧИРКУНӢ АЗ НОҲИЯҲОИ КУҲӢ ВА НАЗДИКУҲИИ ВИЛОЯТИ КӢЛОБ БА МАВЗЕӢҲОИ ВОДИИ МИНТАҚА	199

43.	Saidaxmatov Sh.T.	MUSTAQILLIK YILLARIDA SURXONDARYO VA QASHQADARYODA SANOAT SOHASI RIVOJLANISHI	206
44.	Саидмуродова М. Т.	ФАЗОИ СОЛИМИ ИҶТИМОЙ – ОМИЛИ ПЕШРАФТИ КОРУ ФАЪОЛИЯТ (ҚАЙДҲОИ РАВОНШИНОС ДАР ҲОШИЯИ ЗИНДАҒӢ)	212
45.	Saidova R. B.	LOYIQ SHERALI VA ASQAR MANKAM IJODIDA SHE'R VA SHOIRLIK MASALASINING BADIY-ESTETIK TALQINI	219
46.	Sayliyeva M.r R.	THE NATURE OF IMPLEMENTATION OF THE POETICS OF ARTISTIC DISCOURSE OF PHRASEOLOGISMS	226
47.	Салимов Ю. Н.	АЗНАВСОЗИИ НАЗОРАТИ АНДОЗ ДАР ШАРОИТИ ИҚТИСОДИ РАҚАМӢ	229
48.	Салимова М. М.	ХАВФҲОИ АНДОЗИ ДАВЛАТ ДАР ШАРОИТИ РАҚАМИКУНОНИИ ИҚТИСОДИЁТ	234
49.	Саломова Ҳ. Ю.	ТАБИИЙ-ЭКОЛОГИК МЕЪЁР ВА ЭКОЛОГИК ҚИЙМАТГА РИОЯ ҚИЛИШ – ЭКОЛОГИК ИНҚИРОЗДАН ҚУТИЛИШ ОМИЛИ	239
50.	Самадов М. Комилова З.	ОМИЛҲОЕ, КИ ТАВАССУТИ ВАРЗИШ БА ҶАВОНОН ТАЪСИР МЕРАСОНАНД	248
51.	Самадов М. Фахриева Б.	РОҲҲОИ ТАВАССУТИ ВАРЗИШ ТАШАККУЛ ДОДАНИ ТАРБИЯИ ШАХСИЯТ	254
52.	Самсакова Х. Х.	АБДУЛМАДЖИДХАН ИШАН И ДУХОВНАЯ СИЛСИЛА ТАШКЕНТСКИХ ПРЕДСТАВИТЕЛЕЙ ТАРИКАТА НАКШБАНДИЙА-МУДЖАДДИДИЙА	260
53.	Sarayev V. O.	FAXRIDDIN AR ROZIY FALSAFASIDA INSON VA NAFS MASALALARI	263
54.	Safarov T. T.	БУҲОРО ГУЗАРЛАРИНИНГ ШАҲАР ИЖТИМОИЙ-ИҚТИСОДИЙ ВА МАДАНИЙ ҲАЁТИДАГИ ЎРНИ	267
55.	Сирочзода Ф.	ОМИЛҲОИ ТАШАККУЛИ ҶАҲОНБИНИИ ИЛМИИ ДОНИШЧӢЁН	272
56.	Сулайманов Б.К.	ВЛИЯНИЕ ПЕРСИДСКО-ТАДЖИКСКОГО ЯЗЫКА НА СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ ТЕРМИНОЛОГИИ ГОСУДАРСТВЕННОГО УПРАВЛЕНИЯ (ТГУ) УЗБЕКСКОГО ЯЗЫКА	276
57.	Сулайманова Сохиба, Раҳмонқулова Оксана	ИЛК ЎРТА АСРЛАРДА СУҒД КОНФЕДЕРАЦИЯСИ БОШҚАРУВИДА МАҲАЛЛИЙ УНВОНЛАРНИНГ ЎРНИ	281
58.	Sultanova D. B.	GIMNASTIKA MASHG'ULOTLARIDA JISMONIY SIFATLARDAN FOYDALANISH	285
59.	Султонов Ў., Воҳидов Ш.	МУҲАММАДСОЛИҲХӢЖА ТОШКАНДИЙНИНГ “ТАРИХИ ЖАДИДАИ ТОШКАНД” АСАРИ ВА УНГА (Ўғли –) МУРОДХӢЖА СОЛИҲХӢЖАНИНГ БИТИЛГАН ТАҚРИЗИ ВА ИЛОВАСИ	288
60.	Тоғаева А. З.	ТУРКИСТОННИНГ ТАБИИЙ БОЙЛИКЛАРИ ВА УЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ МАСАЛАЛАРИ	304
61.	Tangirov Sh. A.	XO'JAND UYEZDINING BOSHQARUVI, IQTISODIY HAYOTI VA AHOLISIGA DOIR HUIJJATLI MANBALAR TAHLILI (1866-1917 YILLAR)	309
62.	Temirova M. A.	O'RTA OSIYO SIMOVKO'ZACHA (SFEROKONUS) LARINING O'RGANILISHI XUSUSIDA AYRIM MULOHAZALAR	314

63.	Тешабаев А. Ю.	РАЗВИТИЕ ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ МЫШЛЕНИЕ В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ	317
64.	Тешабаев А.	ОСНОВНЫЕ АСПЕКТЫ РАЗВИТИЯ ЛИЧНОСТНЫХ СТРУКТУР СОЗНАНИЯ В ШКОЛЬНОМ ВОЗРАСТЕ	321
65.	Tilavova M. D. Durdieva F. A.	TA'LIMIY O'YINLAR VOSITASIDA BOSHLANG'ICH TA'LIMDA O'QUVCHILARNING FONETIK- GRAMMATIK TUSHUNCHALARINI SHAKLLANTIRISH	325
66.	Тилегенов А. Т.	ФОРМИРОВАНИЯ ДУХОВНО- НРАВСТВЕННОЕ ВОСПИТАНИЕ ЛИЧНОСТИ В НЕПРЕРЫВНОМ ОБРАЗОВАНИИ	229
67.	Tillaxodjaeva X. D.	«O'ZBEKISTON-2030» STRATEGIYASI HAR BIR INSONGA O'Z SALOHİYATINI RO'YOBGA CHIQARISHI UCHUN MUNOSIB SHAROITLARNI YARATISH-YOSHLARGA OID DAVLAT SIYOSATI	333
68.	Топилдиев Н.Р.	МАРКАЗИЙ ТЯНШАН ЎЛКАЛАРИНИ ФАРҒОНА ВОДИЙСИ БИЛАН ЭТНОМАДАНИЙ АЛОҚАЛАРИ	337
69.	Toshqulova Sh. S. Tojiyev D.Be.	MARKAZIY OSIYO BIRLIGIDA O'ZBEKISTON VA TOJKISTON HAMKORLIK MUNOSABATLARI HAMDA SIYOSIY- IJTIMOIY ALOQALARI TARIXI	344
70.	To'rayev Sh.G.	XX ASR BIRINCHI YARMIDA BOYSUN AHOLISI ETNIK TARKIBI	350
71.	Tursunov A. S.	URBANIZATSIOIN JARAYONLAR RIVOJIDA MADANIYAT VA MAORIF MUASSASALARINING O'RNI (SURXONDARYO VILOYATI MISOLIDA)	354
72.	Турсунов Б. Р. Набизода М. С. Маматкулов Дж.А.	КРАТКОЕ СВЕДЕНИЯ О ГОСУДАРСТВЕННЫХ ПОВИННОСТЯХ И О РЕНТЕ В КОКАНДСКОМ ХАНСТВЕ	360
73.	Турсунов Б.Р. Набизода М. С. Маматкулов Дж.А.	ПОЛУОСЕДЛАЯ ОКРАИНА И КОЧЕВАЯ ОКРУГА В ФЕРГАНСКОЙ ДОЛИНЕ В ЭПОХЕ КОКАНДСКОГО ХАНСТВА	363
74.	Турсунов Л. Э.	ВЫЗОВЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ ПРЕПОДАВАНИЯ СОЦИАЛЬНО- ФИЛОСОФСКИХ НАУК В СОВРЕМЕННОМ ОБЩЕСТВЕ	368
75.	Tursunov H. H. Қобилов К. Э.	АБУ АЛИ ИБН СИНОНИНГ ТАБИЙ- ИЛМИЙ ҚАРАШЛАРИНИНГ БУГУНГИ КУНДАГИ ЎРНИ	373
76.	Турсунова С.	ФЕЪЛҲОИ НОПУРРА ДАР ЗАБОНҲОИ АНГЛИСӢ ВА ТОҶИКӢ	377
77.	Tursunov O'. S.	YURTIMIZDA KEKSALARNI IJTIMOY MUHOFAZA QILISH TIZMIMINING HUQUQIY ASOSLARI	383
78.	Умарова Ш. Ф.	К ВОПРОСУ О ПЕРЕХОДЕ ПРИЛАГАТЕЛЬНЫХ И ПРИЧАСТИЙ В ИМЕНА СУЩЕСТВИТЕЛЬНЫЕ	387
79.	Усанов Р. Т. Ҳакимова З.А. Ҷўраев М. Б.	ДИН ВА АРЗИШҲОИ АХЛОҚӢ ДАР ҶОМЕАИ МУОСИР	390
80.	Усанов Р. Т. Ҷўраев М. Б. Ўринбоев Қ. А.	ВАҲДАТИ МИЛЛӢ ВА ОҶОЗИ МАРҲИЛАИ НАВИ ДАВЛАТСОЗӢ	395
81.	Файзиева Р.Р.	ИНГЛИЗ ВА ЎЗБЕК ТИЛЛАРИДА ЖАННАТ ВА ДУЗАХ КОНЦЕПТИНИНГ	400

		ЛИНГВОМАДАНИЙ ТАҲЛИЛИ	
82.	Fayzullayeva M.X.	O‘ZBEK XALQINING TANOVUL ETIKETI XUSUSIDA (Surxon vohasi materiallari asosida)	409
83.	Раҳмонов О.Р.	УБАЙДУЛЛАХОН ГЕНЕАЛОГИЯСИ ВА ТАРИХИЙЛИК	413
84.	Хаётова Н.З.	ПОЛИТИКА СОВЕТСКОГО ПРАВИТЕЛЬСТВА В ОБЛАСТИ ГОРОДСКОГО РАЗВИТИЯ (НА ПРИМЕРЕ ГОРОДА БУХАРЫ)	420
85.	Хайдаров С. Ш.	ВЛИЯНИЕ ИГРОВЫХ МОМЕНТОВ НА ФОРМИРОВАНИИ ПОЗНАВАТЕЛЬНОГО ИНТЕРЕСА ОБУЧАЕМОГО И КАЧЕСТВО ВОСПРИЯТИЯ В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ	424
86.	Қоситова Ў., Абдукаримов Ч.,	НАҚШИ КИТОБХОНАИ ШАРИФҚОН-МАХДУМИ САДРИ ЗИЁ ВА ҲАМЗАМОНОНИ Ў ДАР ҲАЁТИ МАЪНАВИИ АМОРАТИ БУХОРО	427
87.	Xaitov Sh. A. Ahmadov A. A.)	BUXORO AMIRLIGIDA MAORIF VA DINIY SIYOSAT MASALALARI D.N. LOGOFET TALQINIDA	434
88.	Xayrullayeva M.M.	AVESTANING ILK QISMLARIDA NAMUNALI AYOL TIMSOLIGA OID TA'RIFLAR	438
89.	Хакимова Д. И.	ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИЕ ЭКВИВАЛЕНТЫ ВОЕННОГО ДИСКУРСА В АНГЛИЙСКОМ И УЗБЕКСКОМ ЯЗЫКАХ	442
90.	Xalikova R. E.	XIVA XONLIGINING QOZOQ XONLIKLARI BILAN SAVDO ALOQALARI	448
91.	Xalilova R. R.	NUTQNING INDIVIDUAL USLUBI TUSHUNCHASI	452
92.	Хамидов О.А.	БАҚТРИЯ САТРАПЛИГИ ДИНИЙ ЛАНДШАФТИ (ОЛОВ ИБОДАТХОНАЛАРИ МИСОЛИДА)	455
93.	Xasanov Sh. Sh.	O‘ZBEKISTONNING JANUBIY SURXONDARYO VILOYATIDA MEVASABZAVOTCHILIK TARMOG‘INING RIVOJLANISH BOSQICHLARI	460
94.	Хафизова М. А.	ГЕЙМИФИКАЦИЯ В ОБРАЗОВАНИИ КАК ФАКТОР ПОВЫШЕНИЯ ИНТЕРЕСА К УСВОЕНИЮ УЧЕБНОГО МАТЕРИАЛА	472
95.	Хидиров Х. Дж.	ЎЗБЕКИСТОНДА ТРАНСПОРТ ВА КОММУНИКАЦИЯ ТИЗИМИНИНГ РИВОЖЛАНИШ ТАРИХИ (Жанубий вилоятлар мисолида)	475
96.	Hodjayeva F. N.	MUTASAVVIF AHMAD G‘AZZOLIY DUNYOQARASHI SHAKLLANISHINING ASOSLARI	479
97.	Холикова Д. М.	ЗНАЧЕНИЕ ВОСПИТАТЕЛЬНЫХ ПРИНЦИПОВ В ФОРМИРОВАНИИ ТВОРЧЕСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ	484
98.	Холиқов З.Э. Шарифи Г.	БУХОРО АМИРЛИГИ ДАВРИДА ШИМОЛИЙ АФҒОНИСТОННИНГ ЭТНИК ТАРКИБИНИНГ ЎЗГАРИШИ	488
99.	Xoliqov Z.E. Dots.	TERMIZ SHOHLAR SAROYINING O‘GANILISHIGA DOIR AYRIM MULOHAZALAR	493
100.	Холматова З. Т.	ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ТЕОРИИ ГЕНДЕРНОГО ПОДХОДА В ПРОЦЕССЕ КУЛЬТУРНО-ИСТОРИЧЕСКОГО РАЗВИТИИ	496
101.	Холмунинов Х. Э.	ЎЗБЕКИСТОН ЖАНУБИЙ ВОҲАЛАРИДАГИ УРБАНИЗАЦИЯ ЖАРАЁНЛАРИ. (XX АСР	500

		БОШЛАРИДА)	
102.	Холмўминов Ҷ. (Ҷаъфар Муҳаммади Тирмизӣ),	ҒАРБМЕҲВАРӢ ВА ШАРҚМЕҲВАРӢ: БАҲСИ ИЛМИИ ҲОДИСАИ “ИШҚ” ДАР ДИДГОҲҲОИ ИБНИ СИНО ВА ЗИГМУНД ФРЕЙД	503
103.	Худайкулов Х. Дж.	КУЛЬТУРА ВО ВЗАИМНЫХ ОТНОШЕНИЯХ ЛЮДЕЙ В ЖИЗНИ	513
104.	Худайбердиев Ш.Т.	СУРҲОН ВОХАСИ СУҒОРИЛИШ ТАРИХИДАН	517
105.	Хусайнова М. М.	РУШДИ ТИҶОРАТИ ЭЛЕКТРОНӢ ВА АНДОЗБАНДИИ ОН ДАР ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН	522
106.	Xushmatova N. A.	INNOVATSION HAMKORLIK ASOSIDA PROFESSIONAL TA'LIM TALABALARINING KASBIY KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH MUAMMOLARI	527
107.	Ҳазратқулова Э.	НАВОЙӢ ДАВРИ АДАБИӢ МУҲИТИНИНГ М.НИКИТСКИЙ ТОМОНИДАН ЎРГАНИЛИШИ	532
108.	Ҳайитбоева М. А. Каримова Т.	ТАВСИФИ МАЪНАВИИ МАҚУЛАИ “ЗЕБОЙ” ДАР “ХИРАДНОМАИ ИСКАНДАРӢ”	541
109.	Xaitov Sh. A. Ahmadov A. A.	BUXORO AMIRLIGIDA MAORIF VA DINIY SIYOSAT MASALALARI D.N. LOGOFET TALQINIDA	547
110.	Ҳақдодова М.	МАРЗ, МАРЗБОН, ҲАД (Д), САРҲАД ВА ХУДУД ДАР ФАРҲАНГНОМАҲО	551
111.	Ҳақдодова М.	ИНЪИКОСИ МАРЗБАНДИИ ҶУГРОФИЮ СИЁСИИ ЭРОНУ ТУРОН ДАР САРЧАШМАҲОИ ТАЪРИХӢ	554
112.	Ҳомидҷонова М. Ҳ. Каримова Д.С.	ТАЪЛИМ ВА ТАРБИЯ ДАР ЗАМОНИ МУОСИР	559
113.	Jabborova D.Sh.	O'ZBEK VA INGLIZ TILLARIDA “GO'ZALLIK” KONSEPTINING IFODALANISHI	564
114.	Jalilov D. M.	SOPOLLI MADANIYATI YODGORLIKLARIDA DASHT CHORVADOR JAMOALARI AN'ANASIDAGI BUYUMLARNING PAYDO BO'LISH OMILLARI	566
115.	Чоршанбиев Ш.	ЖАНУБИӢ ҲИСОР ТОҒ МИНТАҚАСИ АҲОЛИСИНИНГ ГЕНЕАЛОГИК АНЪАНАЛАРИ ХУСУСИДА (ДАРБАНД ҚИШЛОҒИ МИСОЛИДА)	569
116.	Jumaniyozova M. X. Shukurullayeva N. Q.	O'QUVCHILAR IMLOVIY SAVODXONLIGINI OSHIRISHDA ORFOGRAFIK O'YINLARDAN FOYDALANISH	573
117.	Jumanyazova M. X.	XORAZM XALQ DOSTONLARIDA AYRIM FORS-TOJIKCHA O'ZLASHMALARNING QO'LLANISH XUSUSIYATLARI	576
118.	Шамсидинова М.	МЕТОДИКА - НАЗАРИЯИ ТАЪЛИМИ ИЛМИИ ЗАБОНҲОИ ХОРИҶӢ	580
119.	Шамсиева Д. М. Кузиева К. З.	ЯЗЫК СОВРЕМЕННОЙ РУССКОЙ ПУБЛИЦИСТИКИ И ОБЩИЕ ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ ЯЗЫКА	583
120.	Шарипов А. А.	“БОБУРНОМА”ДА МАРКАЗИЙ ОСИЁНИНГ АЙРИМ ГИДРОНИМЛАРИ ҲАҚИДА МАЪЛУМОТЛАР	586
121.	Sharipova M.M.	EMPLOYMENT AND DEVELOPMENT OF ITS INFRASTRUCTURE IN UZBEKISTAN	600
122.	Шарифова Г.	ЁДИ ШОИРИ НАВРӢЗМАҚОМ (БА	605

		ИФТИХОРИ 70 СОЛАГИИ ШОИРИ ШАҲИР МУҶАЗЗАЛИ АҶАМРОД)	
123.	Shodmonov A.	MARKAZIY OSIYO BRONZA DAVRI AHOLISINING TAFAKKUR TARAQQIYOTIDA “MINIATYURA USTUN”LARI	609
124.	Шодмонхӯжа Ш.	“БОБУРНОМА”ДАГИ “БАРОКҶҲ” ТОПОНИМИ ХУСУСИДА	613
125.	Шоназаров А.	“АЛ-ЖОМЕЪ АС-САҲИХ”НИНГ ТАРҚАЛИШИДА АБУ ИСҲОҚ ИБРОҲИМ ИБН МАЪҚИЛ НАСАФИЙНИНГ ЎРНИ	615
126.	Shotemirova A. U.	WORKS PERFORMED ON THE DEVELOPMENT OF LIGHT INDUSTRY IN THE SECOND QUARTER OF THE 20TH CENTURY (In the example of Samarkand "Hujum" factory)	618
127.	Шуқуриллаев Ю. А.	АМИР ҲАЙДАР МАКТУБЛАРИДА ҚЎШИН ВА ҲАРБИЙ МАСАЛАЛАРНИНГ ЁРИТИЛИШИ	622
128.	Ergasheva M.Z.	BUYUK ADIB ABDURAUF FITRATNING HUQUQIY QARASHLARI	625
129.	Эркинов А. Муҳаммадаминов С.	ИБН СИНО АСАРЛАРИНИ КАТАЛОГЛАШТИРИШ ТАЖРИБАСИДАН (ТУРКИЯ ҚЎЛЁЗМА ФОНДЛАРИ МИСОЛИДА)	628
130.	Эшов Б.Ж.	АРХЕОЛОГИЧЕСКИЕ ДАННЫЕ В ИЗУЧЕНИИ АРХИТЕКТУРЫ РАННИХ ГОРОДОВ	632
131.	Юнусова Н. Н.	ПРОБЛЕМАИ ТАШАККУЛИ САЛОҲИЯТИ КАСБИИ ОМУЗГОРОНАИ ОЯНДАИ ФАНҲОИ ФИЗИКА ВА ИНФОРМАТИКА ДАР ПЕДАГОГИКАИ МУОСИР	637
132.	Юсупов С. С.	НАВЫКИ ВЛИЯНИЯ ЛИДЕРА И ОРГАНИЗАЦИОННАЯ ЭФФЕКТИВНОСТЬ В ОБРАЗОВАНИИ	642
133.	Yunusov K. A.	MUZEY EKSKURSIYASIDA ME’MORIY BITIKLARGA OID MA’LUMOTLAR YORITILISHI	652
134.	Юсуфийн М.М.	СОСТОЯНИЕ ЗДРАВООХРАНЕНИЯ В ПЕРЕСЕЛЕНЧЕСКИХ ХОЗЯЙСТВАХ КУРГАН- ТЮБИНСКОЙ ОБЛАСТИ ТАДЖИКИСТАНА (1924-1950 гг.)	648
135.	Якубова Л.	ОСОБЕННОСТИ ТЕОРИЯ ДУХОВНО- НРАВСТВЕННОЕ ВОСПИТАНИЕ В СОВРЕМЕННОЙ ШКОЛЕ	658
136.	Sultonova K.Q.	BUXORO AMIRLIGIDA ELCHILARNI QABUL QILISH MAROSIMI	662
137.	Янгибоева Д. Ў.	БУХОРО ТАРАҚҚИЙПАРВАРЛИК ҲАРАКАТИ ШАКЛЛАНИШИДА АҲМАД ДОНИШ ВА ШАРИФЖОН МАХДУМ САДРИ ЗИЁНИНГ ТУТГАН ЎРНИ	664
138.	Шерипов У.А.	ҚОРАҚУМ КАНАЛИНИНГ ҚУРИЛИШИ ВА УНИНГОРОЛ ДЕНГИЗИ ВА ОРОЛБЎЙИ МИНТАҚАСИГА САЛБИЙ ТАЪСИРИ.	669
139.	Саматов Х.У.	ЦИФРОВАЯ ТРАНСФОРМАЦИЯ ОТНОШЕНИЙ НАСТАВНИКА И УЧЕНИКА В СОВРЕМЕННОМ ОБРАЗОВАНИИ	676
140.	Фотоахбор/фоторепортаж/Photoreport		680
141.	Мундариҷа/оглавление/ table of contents		753

НАШРИ ИЛМӢ-ПАЖӢҲӢШӢ

МАВОДИ Анҷумани илмӣ-амалии байналмиллалии “Хонишҳои VI – уми Артуҷ” бахшида ба “Масоили мубрами илмҳои педагогӣ, иҷтимоӣ-гуманитарӣ ва фанҳои дақиқ дар замони муосир”, 4-6 июли соли 2024 дар Донишқадаи омӯзгорӣи Тоҷикистон дар шаҳри Панҷакент. Ҷилди I. - 758 с.

МАТЕРИАЛЫ Научно-практической международной конференции “VI – е Артучевские чтения”, посвященной «Актуальным вопросам филологических, социально-гуманитарных и естественных наук в современное время», 4-6 июля 2024 года в Таджикском педагогическом институте в городе Пенджикент. Том I. - 758 с.

MATERIALS Scientific and practical international conference “VI - s Artuchs Readings”, dedicated to “Actual Issues of Philological, Social, Humanitarian and Natural Sciences in modern times”, July 4-6, 2024 at the Tajik Pedagogical Institute in the city of Penjikent. Vol. I. - 758 s.

МУҲАРРИРИ МАСЪУЛ:

Воҳидов Шодмон, доктори илмҳои таърих, профессор.

ОТВЕТСТВЕННЫЙ РЕДАКТОР:

Воҳидов Шодмон, доктор исторических наук, профессор.

Мухаррир: Гулпарӣ Шарифова

Суратгир Сиевуш Солеҳзода, Наимҷон Норов, Шодмон Воҳидов

Бо қарори Шӯрои олимони ДОТП ба нашр тавсия шудааст

**Маълумот дар бораи муаллифон бо розигии шахсии онҳо баррасӣ мешавад
Личные данные авторов публикуется с их согласия.**

**Маводи анҷуман дар шӯъбаи илм ва инноватсияи ДОТ дар ш.
Панҷакент ба ҷоп омода карда шудааст.
Нашри ротопринтӣ.**

**Қоғази офсетӣ. Ҳуруфи Times New Roman Tj. Ҷузъи ҷопии шартӣ 20.
Адади нашр 200.
Ба ҷоп 20.07.201924 имзо шуд. Супориши № 67**

